

29. CZY W NASZYM KRAJU PANUJE WOLNOŚĆ SŁOWA?

Wprowadzenie

Zagadnienia:

GOSPODARKA	społeczeństwo obywatelskie, ingerencja rządu
ETYKA	fakty i opinie
OBYWATELSKOŚĆ	wolność słowa, wolne media

<https://youtu.be/iFuPKNj7mE>

★ Obejrzyj powyższy filmik i przedyskutuj:

1. Czy konflikty w społeczeństwie są czymś nadzwyczajnym i rzadkim?
2. Czy powinny istnieć instrumenty do uciszania tych, którzy wypowiadają poglądy oburzające dla większości społeczeństwa? Uzasadnij odpowiedź.
3. Jaka jest opinia autora materiału w sprawie obrazy uczyć religijnych poprzez korzystanie z wolności słowa?
4. Czy zakazy wypowiedania pewnych poglądów doprowadzą do zniknięcia tych poglądów? Uzasadnij swoją odpowiedź.
5. Jakie płyną ryzyka z przyzwalania władzy na stosowanie jakiegokolwiek formy zalegalizowanej cenzury?

★ Efekty uczenia się

UCZEŃ:

potrafi zdefiniować pojęcia: wolność słowa i cenzura oraz zastosować je do analizy rzeczywistości społeczno-politycznej, w której żyje, jak również w analizach społeczeństw niedemokratycznych

potrafi wyjaśnić, jakie znaczenie w ustroju demokratycznym mają wolność słowa i wolne media

potrafi wskazać przykłady naruszeń wolności słowa, a także formy cenzury stosowane we współczesnym świecie i w historii

rozumie, jak istotne znaczenie ochrona wolności słowa ma w jego życiu i jak ważna jest ona w procesie kształtowania własnej tożsamości, a także w funkcjonowaniu w życiu społecznym

Lekcję opracował dr Sławomir Drelich

Definicje

DEFINICJE

WOLNOŚĆ SŁOWA – jedno z podstawowych praw człowieka, zaliczane do praw człowieka pierwszej generacji; zapewnia każdej jednostce prawo do rozpowszechniania informacji, swobodnego głoszenia własnych opinii, przekonań, poglądów, idei i myśli. Prawo to jest zapisane w konstytucjach większości państw demokratycznych oraz zagwarantowane prawem międzynarodowym

DEMOKRACJA – forma rządów, w której wszyscy obywatele mają prawo uczestniczyć w zarządzaniu państwem (bezpośrednio lub za pośrednictwem wybranych przedstawicieli), natomiast większość istotnych decyzji jest podejmowana zgodnie z opinią większości

CENZURA – kontrola wolności słowa, polegająca na ograniczaniu prawa jednostek, grup społecznych i organizacji do rozpowszechniania informacji oraz propagowania własnych idei, poglądów czy opinii. Cenzura występuje w państwach niedemokratycznych, przede wszystkim w totalitarnych i autorytarnych. Może być oficjalna i wówczas sprawowana jest przez specjalnie powołane organy cenzorskie, które mają możliwość kontroli wydawnictwo i stosowania sankcji

Zadania

- **ZADANIE 1**

★ Uzupełnij poniższą tabelkę. Rozważ, czy w wymienionych poniżej sytuacjach mamy do czynienia z naruszeniem wolności słowa. Uzasadnij swoje odpowiedzi.

SYTUACJA	CZY DOSZŁO DO NARUSZENIA WOLNOŚCI SŁOWA?	UZASADNIENIE
Twoja mama/tata/opiekun(ka) nie pozwala ci na oglądanie horrorów	<i>Nie</i>	<i>Rodzice są odpowiedzialni za dzieci, decydują o ich wychowaniu i mogą ustalać zasady funkcjonowania w rodzinie</i>

<p>W szkole piętnuje się naśmiewanie się z rówieśników</p>	<p><i>Nie</i></p>	<p><i>Wolność słowa nie daje nikomu prawa do krzywdzenia innych, a wyśmiewanie ich również jest formą krzywdy</i></p>
<p>Obywatelom nie wolno otwarcie demonstrować swoich poglądów religijnych, poprzez chociażby noszenie krzyży w przestrzeni publicznej</p>	<p><i>Tak</i></p>	<p><i>Wolność wypowiedzi obejmuje również możliwość swobodnego wyrażania nie tylko poglądów politycznych, ale także swoich przekonań religijnych, o ile to nie krzywdzi i nie dyskryminuje innych osób</i></p>
<p>Uczeń został ukarany uwagą za skłamanie klasie, że udało mu się przełożyć sprawdzian</p>	<p><i>Nie</i></p>	<p><i>Inni uczniowie zostali wprowadzeni w błąd, czyli uczeń doprowadził do rozpowszechniania fałszywych informacji. Wolność słowa nie polega na oszukiwaniu innych</i></p>

<p>Przeglądarka Google została zablokowana w Chinach</p>	<p><i>Tak</i></p>	<p><i>Rząd chiński ogranicza w ten sposób swoim obywatelom poszukiwanie niezależnych źródeł informacji oraz ogranicza im możliwość swobodnego komunikowania się</i></p>
<p>W jednym z mediów społecznościowych zablokowano wpis polityka rozpowszechniającego informację, że koronawirus nie istnieje</p>	<p><i>Nie</i></p>	<p><i>Doszło do rozpowszechniania fałszywej informacji, a nie na tym polega wolność słowa. Ponadto polityk dla wielu ludzi może być traktowany jako autorytet, dlatego będą uważali jego słowa za prawdziwe</i></p>
<p>W zaborze pruskim na przełomie XIX i XX w. obowiązywała germanizacja i zakazane było publikowanie wydawnictw w języku polskim</p>	<p><i>Tak</i></p>	<p><i>Zabranianie człowiekowi dostępu do pozyskiwania i rozpowszechniania informacji w jego języku ojczystym jest naruszeniem wolności słowa. jest to również</i></p>

		<i>naruszenie jego praw politycznych</i>
W niektórych krajach bałtyckich zakazane jest nadawanie niektórych rosyjskich kanałów telewizyjnych	<i>Nie</i>	<i>Część z tych kanałów przekazuje fake newsy, szerzy rosyjską propagandę, a tym samym dezinformuje społeczeństwo</i>
Przedsiębiorstwu zabroniono posługiwaniem się logotypem wyraźnie przypominającym nazistowską swastykę	<i>Nie</i>	<i>W Polsce przepisy konstytucji zabraniają popularyzacji poglądów, które odwołują się do totalitarnych metod i praktyk faszyzmu, nazizmu i komunizmu. Swastyka od lat 30. XX wieku w Polsce kojarzy się przede wszystkim z ideologią nazistowską</i>

★ *Wskazówka:* Przy tej okazji zachęć uczniów, aby wskazywali również swoje przykłady sytuacji, które można nazwać cenzurą. Zwróć uwagę uczniów na to, że również w przypadku powyższych sytuacji różni ludzie mogą mieć odmienne opinie.

Możesz zachęcić do dyskusji na temat blokowania przez niektóre media społecznościowe kont byłego prezydenta Stanów Zjednoczonych Donalda Trumpa – niech zastanowią się, czy doszło do cenzury czy też nie.

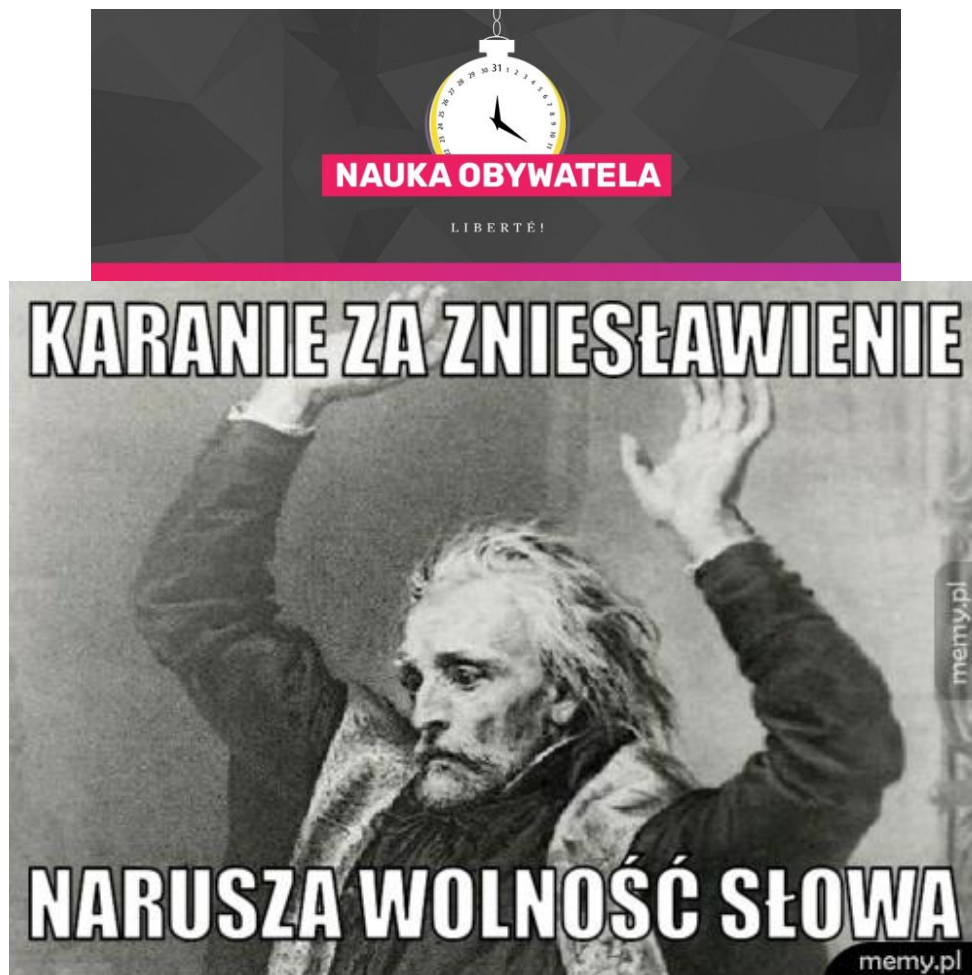

- ZADANIA 2

★ Prawda czy mit? Uzasadnij

PRAWDA: Wolność słowa jest jednym z podstawowych praw człowieka, ale ma ona swoje granice. Nie uprawnia nas do obrażania innych, pomawiania ich ani do podżegania do nienawiści wobec jakiegokolwiek osoby lub grupy społecznej. Działanie takie może prowadzić skutkować przemocą i przestępstwem, a tym samym prowadzić taką osobę do poniesienia odpowiedzialności karnej. Właśnie dlatego tak ważnym jest, aby zawsze poddawać refleksji, czy nasze opinie nikogo nie urażą oraz czy ich skutkiem nie będzie wzbudzenie dyskryminacji lub nienawiści.

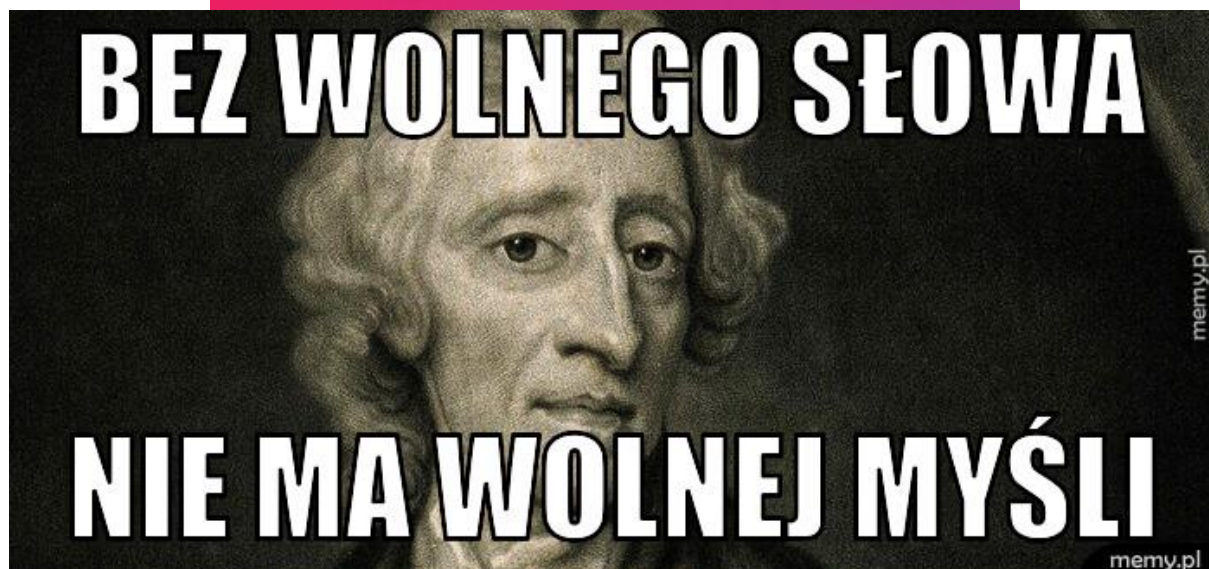
PRAWDA/MIT: Wolność słowa nie daje przyzwolenia oszczerstwa bądź podżeganie do nienawiści, dlatego dopuszcza się możliwość karania za takie wypowiedzi. Niektórzy twierdzą jednak, że kara za zniesławienie może stać się narzędziem zastraszania ludzi, tym sposobem niektórzy politycy mogą dążyć do uciszania dziennikarzy, którzy mogliby rezygnować z publikacji kontrowersyjnych informacji na ich temat. Należy mieć świadomość, że nie jest łatwo wyznaczyć precyzyjnie granicę między ujawnieniem informacji zasługującej na publikację a zwykłymi oszczerstwami.

Takie sprawy często wymagają rozstrzygnięcia sądu. Także w Polsce wolność słowa nie jest absolutna – powinniśmy wyrażać nasze przekonania bez naruszania dobrego imienia innych ludzi. Jednak w ostatnich dziesięcioleciach na całym świecie toczy się debata na temat tego, co zaliczyć można jako formę „obrazy dobrego imienia” i czy nadmierny nacisk na ochronę tej subiektywnej wartości nie prowadzi do cenzury, gdy jakkolwiek krytyczna lub ostro wyrażona wypowiedź jest od

razu traktowana jako zniewaga, czyli naruszenie dobrego imienia. A przecież demokracja jest ustrojem domagającym się otwartej debaty między ludźmi o często sprzecznych poglądach, która wywołuje niejednokrotnie wiele sporów, hałasu i emocji.

Gdzie zatem przebiega granica między oszczerstwem lub zniewagą a odważnie wyrażaną i bezkompromisową krytyką? W ostatnich dziesięcioleciach na świecie toczy się również wiele debat na temat poprawności politycznej, czyli granic publicznego wyrażania opinii tak, aby nie naruszać godności innych ludzi.

PRAWDA: Prawdą jest, że jeśli w danym kraju ograniczona jest wolność słowa, jeśli istnieje formalna lub nieformalna cenzura wydawnictw oraz tego, jakie informacje mogą być rozpowszechniane, to jednocześnie zachodzi proces cenzurowania ludzkiej myśli. Przecież wszystkie informacje, jakie do nas docierają, są wytworem ludzkiej myśli i wolności myślenia każdego człowieka. Na przykład, jeśli przez cały czas słyszałbyś w telewizji, jak dobry, wręcz doskonały i odnoszący sukcesy jest twój kraj, jaki wspaniały rząd rządzi państwem, w którym żyjesz, to z dużym prawdopodobieństwem wreszcie byś w to wszystko uwierzył. Taki bowiem jest cel cenzury i propagandy.

• **ZADANIE 3**

★ Przeczytaj poniższy fragment polskiej konstytucji i odpowiedz na pytania.

Art. 54.

- 1. Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.*
- 2. Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. Ustawa może wprowadzić obowiązek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.*

1. Wyjaśnij, dlaczego w polskiej konstytucji w tym samym miejscu uregulowano sprawę związaną z wolnością wyrażania swoich poglądów oraz z pozyskiwaniem i rozpowszechnianiem informacji? *Sprawy te są ze sobą ściśle związane. Realna wolność wyrażanie swoich poglądów ma miejsce wtedy, gdy poglądy te możemy głosić publicznie i również gdy my możemy korzystać z publikowanych publicznie poglądów innych ludzi.*
2. Znajdź w internecie definicję „cenzury prewencyjnej”. Czym ona się charakteryzuje? *Cenzura prewencyjna oznacza kontrolę publikacji przed ich ukazaniem. Polega to na tym, że jakaś państwowa instytucja cenzorska może zdecydować o niedopuszczeniu jakiejś publikacji i może skutecznie uniemożliwić jej udostępnienie szerokiej odbiorcy.*
3. Jak wyjaśnisz to, że w polskiej konstytucji dopuszcza się koncesjonowanie radia i telewizji? Wskaż przyczyny takiej regulacji. *Jeśli radio i telewizja są mediami, które mają mieć powszechną dostępność, czyli każdy obywatel będzie mógł z nich korzystać, to wydaje się konieczne, że odpowiedni organ państwowy*

musi w pierwszej kolejności sprawdzić wiarygodność nadawcy. Celem takiej regulacji może być dążenie do uniemożliwienia powszechnego nadawania przez podmioty, które z radia lub telewizji robiłyby użytek wyraźnie sprzeczny z interesami państwa i społeczeństwa.

★ Przeczytaj fragment poniższego artykułu i odpowiedz na pytania.

Zwolennicy wolności słowa stoją na stanowisku, że oczernianie innych, szczególnie tych pełniących funkcje publiczne, nie powinno być przedmiotem regulacji prawnych. O ile należy się zgodzić z tym, że swobodna dyskusja jest niezbędnym elementem demokracji, o tyle z wolnością słowa można już polemizować. Pokutuje pewne błędne założenie – może ma to coś wspólnego z konotacją słowa „wolny” – że jeśli chcesz się cieszyć wolnością wypowiedzi, to ta wolność powinna być totalna. Spójrzmy na parlament. Australijscy parlamentarzyści w trakcie prac muszą powstrzymać się od używania obraźliwego lub wulgarnego języka. W obydwu izbach parlamentu obowiązują regulacje, które wymagają od parlamentarzystów zrzeczenia się mandatu, jeśli będą wypowiadać się w sposób wulgarny lub z użyciem obraźliwego słownictwa.

A teraz przenieśmy się na ulicę. W większości australijskich jurysdykcji możesz zostać ukarany, jeśli użyjesz obraźliwego języka w miejscu publicznym. W zeszłym roku w Nowej Południowej Walii skazano 12 000 osób za naruszenie przepisów karnych dotyczących używania obraźliwego języka.

A zatem, jeśli politycy muszą powstrzymać się od używania obraźliwego języka, jeśli zaakceptujemy, że można skazać obywatela za wulgarne wypowiedzi w miejscu publicznym, to tym bardziej słuszne wydaje się pociągnięcie jednostki do odpowiedzialności za wyrażanie publicznie nienawiści do drugiego człowieka.

Źródło: <https://www.rp.pl/Opinie/303079972-Wolnosc-slowa-wypowiedzi-dyskryminujace-mowa-nienawisci—analizuje-lwona-Pruszyńska.html> [28.01.2021]

1. W jaki sposób autorka artykułu prezentuje totalne interpretowanie wolności słowa? Co przez to rozumie *Przez totalne interpretowanie wolności słowa autorka rozumie podejście niektórych zwolenników wolności, którzy uważają, że prawdziwa wolność musi być totalna. Podobnie podchodzą oni do wolności słowa, więc wszystkie jej ograniczenia uznają za nieuzasadnione.*
2. Jakie australijskie praktyki w zakresie ograniczenia wolności słowa przywołane zostały w tekście? Czy sądzisz, że są one uzasadnione? *W tekście przywołano kilka australijskich regulacji dotyczących ograniczania wolności słowa. Pierwsza z nich dotyczy sposobów wypowiedzania się przez australijskich parlamentarzystów. Zabrania im ona używania obraźliwego i wulgarnego języka. Parlamentarzyści, którzy złamią te zasady, są zobowiązani zrzec się mandatu. Druga regulacja odnosi się do wolności słowa w przestrzeni publicznej, a mianowicie zakazane jest posługiwanie się w sferze publicznej wulgarnym językiem. Za złamanie tego zakazu można zostać ukaranym mandatem. Takie regulacje są uzasadnione, gdyż politycy stają się przykładem dla społeczeństwa, dlatego też wzajemny szacunek i kultura słowa, jaką będą się wykazywali w parlamencie, może się przekładać na relacje społeczne. Warto też, aby w przestrzeni społecznej wszyscy ludzie szanowali się nawzajem, a odpowiedni język jest również formą szacunku.*
3. Czy sądzisz, że powinno się wprowadzić takie regulacje w Polsce? Czy jest to konieczne? *W Polsce podobne regulacje powinny być wprowadzone. W polityce i w przestrzeni publicznej wulgarny język, wyzwiska i oszczerstwa są niestety dość powszechne. Gorąca temperatura sporu politycznego nie pozwala się skupić na merytorycznej dyskusji wokół spraw ważnych dla obywateli.*

★ Przeczytaj fragment poniższego artykułu i odpowiedz na pytania.

Poprawność polityczna to autocenzura – najmocniejsza forma cenzury jaką udało się wprowadzić w zachodnim świecie. Polityczna poprawność na początku największe uznanie zyskała w Stanach Zjednoczonych, ale szybko przeniosła się do Europy i święci triumfy także u nas. Polityczna poprawność zakłada unikanie słów oraz tematów, które mogą kogoś obrazić, nawet jeśli obraza nie byłaby zamierzona. Sztandarowy przykład to słowo określające czarnoskórych w Stanach Zjednoczonych: Nigger. Mimo, że czarnoskórzy Amerykanie korzystają z niego nagminnie, to biali nie mogą go używać, bo każde takie użycie nie jest politically correct. Osoba o odmiennym niż czarny kolorze skóry, jeśli zastosuje ten zwrot, jest szybko okrzyknięta przez społeczeństwo rasistą. W ten sposób z amerykańskiego języka mediów zniknęło n-word.

Można twierdzić, że takie autoograniczanie się nie jest szkodliwe – że pomijanie słów, które mogą obrażać innych wynika ze zwykłej kultury osobistej. Niestety występują także przypadki, w których na ustanawianie prawa wyraźny wpływ miała poprawność polityczna. Wspaniałym przykładem jest zakaz podważania Holocaustu obowiązujący w wielu Europejskich krajach. Znana jest sprawa angielskiego historyka Davida Irvinga, który udowodnił, że Holocaust był niemożliwy z technicznego punktu widzenia (z czego później się wycofał). Autor niepoprawnej politycznie tezy – negowania zagłady Żydów – został skazany na 3 lata więzienia. Taki przepis jest złamaniem podstawowego prawa człowieka, jakim jest wolność słowa.

Źródło: <https://liberte.pl/poprawnosc-polityczna-legalna-cenzura/> [30.01.2021]

1. Dlaczego autor uznaje poprawność polityczną za formę autocenzury? Czy zgadzasz się z tą opinią? *Autor uznaje, że jest to forma autocenzury, gdyż każdy obywatel ma sam kontrolować język, którym się postuguje. Uważam, że porównanie nie jest zasadne, gdyż wówczas należałoby również za autocenzurę uznać szereg innych językowych konwencji, jakimi postugujemy się w społeczeństwie, jak np. zwroty grzecznościowe, formy chwalenia i karcenia dzieci, rozmowy z osobami bliskimi o uczuciach bądź sprawach najtrudniejszych itp.*
2. Dlaczego w kontekście dyskusji o poprawności politycznej autor użył przykładu słowa „Nigger”? *Słowo to było stosowane przez białych Amerykanów w kontekście pogardliwym, dlatego przedstawiciele środowisk liberalnych i lewicowych, a także osoby czarnoskóre tak bardzo apelują o niepostugiwanie się tym zwrotem.*
3. Wyjaśnij użycie przez autora przykładu związanego z Holokaustem. *Autor wskazuje na przykład pisarza Davida Irvinga, który negował techniczne możliwości przeprowadzenia Holokaustu i za swoje tezy został skazany na 3 lata więzienia. Autor wskazuje, że skazywanie na więzienie za wolność słowa – nawet w sytuacji absurdalnych poglądów – jest ewidentnym nadużyciem wolności słowa.*

- **ZADANIE 4**

★ Wskaż, jakie mogą być konsekwencje zastosowania cenzury w wymienionych poniżej sytuacjach. Przywołaj możliwe konsekwencje na poziomie moralnym, ekonomicznym i politycznym.

Blokada portalu społecznościowego Facebook dla użytkowników danego kraju

konsekwencje moralne: ograniczenie wolności słowa, brak dostępu do wiedzy o innych kręgach kulturowych, brak dostępu do obiektywnych informacji ze świata

konsekwencje ekonomiczne: wzrost znaczenia na rynku innych mediów społecznościowych, wzrost dochodów rodzimych portali i komunikatorów, ograniczenie wolnego rynku i działalności podmiotów gospodarczych

konsekwencje polityczne: brak dostępu do innych źródeł informacji, brak krytycznej opinii na temat rządu i partii rządzącej, zamykanie się w bańce informacyjnej, ograniczona wiedza dotycząca świata

Media publiczne mogą prezentować wyłącznie pozytywne informacje na temat rządu i partii rządzącej

konsekwencje moralne: ograniczenie wolności słowa, brak możliwości dokonania obiektywnej i rzetelnej oceny działalności rządu i partii rządzącej,

konsekwencje ekonomiczne: brak wiedzy o rzeczywistym stanie gospodarki i ekonomicznej sytuacji państwa, brak możliwości oceny prezentowanych

wskaźników gospodarczych ze względu na możliwą manipulację nimi, wzrost znaczenia rynku mediów prywatnych, spadek zysków i oglądalności mediów publicznych

***konsekwencje polityczne:** brak dostępu do wiedzy o rzeczywistych działaniach rządu i jego konsekwencjach, zalegalizowana propaganda sukcesu partii rządzącej i rządu, ograniczenie realnego dostępu do mediów publicznych dla ugrupowań opozycyjnych*

Zakaz emisji w kinach filmów produkowanych w Hollywood

***konsekwencje moralne:** ograniczenie wolności twórczości artystycznej, brak dostępu do wiedzy o innych kręgach kulturowych, brak dostępu do obiektywnych informacji ze światowego życia kulturalnego*

***konsekwencje ekonomiczne:** wzrost znaczenia na rynku krajowym krajowych producentów filmowych, wzrost dochodów rodzimych twórców, ograniczenie wolnego rynku i działalności podmiotów gospodarczych, wzrost szarej strefy i skali nielegalnego kopiowania i udostępniania filmowych produkcji zagranicznych*

***konsekwencje polityczne:** brak dostępu do innych źródeł informacji, niezadowolenie społeczeństwa z braku możliwości oglądania filmów zagranicznych, ograniczona wiedza dotycząca świata, wzrost szarej strefy*

Wprowadzenie kar za publiczne kpienie z religii i wierzeń religijnych

konsekwencje moralne: ograniczenie wolności słowa, ograniczenie prawa do krytyki kościołów i związków wyznaniowych, uprzywilejowana pozycja kościołów i religii, uprzywilejowanie światopoglądów religijnych

konsekwencje ekonomiczne: wzrost nielegalnych publikacji antyreligijnych i antykościelnych, rozkwit szarej strefy

konsekwencje polityczne: wiązanie kościoła z rządzącymi, krytyka władzy politycznej za upolitycznianie religii lub za jej uprzywilejowane traktowanie, wzrost opozycji względem władzy, wzrost znaczenia partii lewicowych i antyklerykalnych

Zakaz przekazywania przez serwisy informacyjne telewizji publicznej wiadomości ze świata

konsekwencje moralne: ograniczenie wolności słowa, brak dostępu do wiedzy o innych państwach oraz o sytuacji międzynarodowej, brak dostępu do obiektywnych informacji ze świata

konsekwencje ekonomiczne: wzrost znaczenia na rynku innych mediów niż media publiczne, wzrost dochodów rodzimych prywatnych portali i komunikatorów oraz mediów prywatnych

konsekwencje polityczne: brak dostępu do innych źródeł informacji po stronie osób korzystających wyłącznie z mediów publicznych, brak opinii ludzi na temat spraw międzynarodowych i sytuacji na świecie, zamykanie się

w bańce informacyjnej tworzonej przez telewizję publiczną, ograniczona wiedza dotycząca świata

• **ZADANIE 5**

★ Dokonaj analizy poniższego przypadku. Przeczytaj informację o zdarzeniu oraz fragment z polskiej konstytucji, przyjrzyj się materiałowi graficznemu i odpowiedz na poniższe pytania.

Informacja o zdarzeniu

W 2000 r. w warszawskiej Galerii Zachęta zaprezentowana została instalacja artystyczna pt. Dziewięta godzina przedstawiająca papieża Jana Pawła II przygniecionego meteorytem. Autorem instalacji był włoski artysta Maurizio Cattelano. Przedstawiona instalacja spotkała się z dużym rezonansem medialnym i krytyką postów ugrupowań prawicowych, przede wszystkim działającego wówczas Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego. Dwaj postowie tej partii wdarli się do galerii i uszkodzili instalację. Postowie ci – jak również większość mediów prawicowych – podkreślali, że rzeźba ta obraża ich uczucia religijne. Podkreślali, że ma ona charakter obraźliwy dla wszystkich chrześcijan oraz że autor dopuścił się przekroczenia granic wolności słowa i wolności twórczości artystycznej.

Zdjęcie instalacji

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>

Fragment konstytucji

Art. 73.

Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

★ Pytania do dyskusji:

1. Jak ci się wydaje, jaki przekaz miała instalacja przedstawiająca papieża Jana Pawła II przygniecionego meteorytem? *Możliwe, że autorowi chodziło o pokazanie papieża jako przygniecionego ciężarem problemów współczesnego świata oraz współczesnego kościoła katolickiego. Meteoryt należy tutaj rozpatrywać raczej jako metaforę różnego rodzaju problemów, przed którymi staje głowa kościoła katolickiego na świecie. Możliwe, że autor pośrednio nawiązywał również do słabego zdrowia Jana Pawła II i także chciał pokazać niemoc papieża wynikającą właśnie z tego stanu zdrowia.* ★
Wskazówka: Należy uznać każdą inną odpowiedź ucznia, która wydaje się zasadna. W tym temacie nie ma jednej właściwej odpowiedzi.
2. Czy popierasz działanie postów ZChN? Uzasadnij odpowiedź. *Każdy człowiek ma prawo do różnego emocjonalnego odczuwania dzieła sztuki, tak samo ci postowie mieli prawa poczuć się urażeni tym dziełem sztuki albo po prostu zareagować na nie emocjonalnie. Taki jest właśnie cel sztuki – wzbudzanie emocji i skłanianie ludzi do refleksji. Nic jednak nie usprawiedliwia włamania i zniszczenia mienia, a za takie działanie każdy człowiek – także poseł – powinien zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej. Istnieje wiele zgodnych z prawem sposobów na wyrażenie swojej krytycznej postawy względem jakiegoś dzieła sztuki.*
3. Czy w oparciu o przepisy polskiej konstytucji instalacja pt. Dziewięta godzina stanowiła naruszenie granic wolności słowa? Uzasadnij odpowiedź. *Wydaje się, że ta instalacja w żadnym stopniu nie przekroczyła granic wolności słowa. Polska konstytucja w art. 73*

zapewnia nam wolność twórczości artystycznej, jak również prawo do ich ogłaszania, czyli prezentowania szerokiemu odbiorcy. Każda jednostka ma ponadto prawo do korzystania z dóbr kultury, nawet jeśli znajdą się osoby, którym określone dzieło sztuki się nie podoba.

Projekt [Krok 2.]

★ Skoro zapoznałaś/eś się już ze stanem wolności słowa w państwie niedemokratycznym, twoim zadaniem będzie teraz napisanie listu do rówieśnika z wybranego kraju, w którym wolność słowa nie jest przestrzegana.

★ *Wskazówka:* Za pośrednictwem organizacji pozarządowych możesz znaleźć adres rzeczywistej osoby, ale można również sporządzić list do wymyślonej osoby.

W liście napisz:

1. Jak wygląda twój dzień? Czym różni się on od dnia codziennego osoby, do której piszesz?
2. Jak wyrażasz siebie i jak rozwijasz swoją osobowość: co robisz w wolnym czasie, jakiej muzyki słuchasz, jak się przygotowujesz do zajęć w szkole, czy angażujesz się w sprawy społeczne i jakie są to sprawy?
3. Jakie wiadomości z jego kraju do ciebie docierają? Jak je oceniasz? Jaki jest twój stosunek do sytuacji w jego państwie?
4. Jak myślisz, co mogłoby zaskoczyć go/ją, gdyby przyjechał(a) do Polski? Co byś mu pokazał(a), gdyby zechciał(a) być twoim gościem?

★ *Wskazówka:* Zachęć uczniów, aby pisali szczerze i nieszablonowo, aby zastanowili się nad takimi prozaicznymi sprawami, jak chociażby możliwość ubierania się według własnego uznania i upodobania, słuchania muzyki, którą się lubi, wyrażania siebie, uczestniczenia w festiwalach, oglądania filmów oraz odważnego mówienia tego, co naprawdę myślą. Uprzedź uczniów, że nie będą musieli czytać listów na forum klasy, jeśli nie będą chcieli. Namów ich, aby przed napisaniem listu porozmawiali z rodzicami, nauczycielami, politykami i żeby skorzystali z informacji, jakie wyciągnęli z tych rozmów.

Arkusz samooceny

★ **Wskazówka:** Uczniowie sami oceniają, czy są w stanie odpowiedzieć na poniższe pytania. Jeśli nie, powinni poprosić nauczyciela o dodatkowe wyjaśnienia, by móc w pełni zrozumieć omawiane zagadnienia.

Po tej lekcji uczniowie powinni potrafić:

Zdefiniować własnymi słowami wolność słowa.

Powinni przede wszystkim potrafić wskazać, że wolność słowa dotyczy ich prawa do werbalizowania swoich emocji, uczuć, spostrzeżeń czy też przekonań. Powinni jednak zdawać sobie sprawę, że wolność słowa nie ma charakteru absolutnego i że może krzywdzić innych ludzi, jeśli jest używana nieodpowiedzialnie.

Podać przykład odgraniczenia wolności słowa.

Np. zakaz krytykowania rządu w państwach autorytarnych i totalitarnych, ponoszenie odpowiedzialności cywilnej i karnej za kłamstwo lub naruszenie czyjegoś dobrego imienia, cisza wyborcza poprzedzająca dzień głosowania.

Wskazać przynajmniej trzy konsekwencje cenzury.

Np. brak możliwości głoszenie swoich poglądów czy przekonań, tworzenie się szarej strefy w gospodarce, formowanie się środowisk opozycyjnych względem rządu, niezadowolenie społeczne, nielegalne publikowanie różnego rodzaju książek i czasopism krytycznych wobec rządu, brak zaufania obywateli do polityków i partii rządzącej.

LIBERTÉ!

Lithuanian
Free
Market
Institute

Erasmus+

Materiały zostały opracowane w ramach projektu Nauka Obywatela, realizowanego przez Fundację Liberté! we współpracy z Lithuanian Free Market Institute w ramach programu Erasmus+ i przy wsparciu Atlas Network. Pełny zestaw materiałów dostępny jest na stronie: <https://naukaobywatela.pl/>